

SULTEN PÅ RETTFERDIGHET

2016/2017



**30 år for retten til mat
- og et voksende engasjement!**

FIAN Norge

Innhold

Forord Aina Grødahl	<u>3</u>
Tre tiår med retten til mat Kristine H. Vinje	<u>4</u>
Fra Roma: diplomatisk innsats for retten til mat Marte H. Stabbetorp	<u>6</u>
Made In India Marit Erdal	<u>8</u>
På bærekraftsagendaen: Amming Kristine H. Vinje	<u>10</u>
Traktatprosessen Marit Erdal, Marte H. Stabbetorp og Lovise Ribe	<u>12</u>
Matsikkerhet og klimaendringer Marte H. Stabbetorp og Hanna Grønås Schanke	<u>14</u>
Kampen om land Marit Erdal	<u>16</u>
Retten til mat for eldre i Norge Elisabeth Irene Karlsen Dogan	<u>18</u>
Nye arter? Elisabeth Medbøe	<u>19</u>
Det enkle liv Camilla H. Warren	<u>20</u>

Redaksjon:

Marit Erdal
Kristine H. Vinje
Marte H. Stabbetorp

Forside: *Bird's eye view of a colorful market, Western Bengal in India. Photo submitted to Biodiversity International's photo contest: 'Women and Agricultural Diversity. © Krishnasis Ghosh*

Layout: Marit Erdal
ISSN: 0809 - 7542
Utgitt av FIAN Norge, Oslo, 2016.

FIAN Norge er del av FIAN International, en internasjonal menneskerettighetsorganisasjon, som arbeider for å synliggjøre og bekjempe brudd på menneskers rett til mat.

Utgitt med støtte fra Norad. Norad har ikke deltatt i produksjonen av publikasjonen. FIAN Norge er ansvarlig for innholdet.

FIAN Norge, Kolstadgata 1, 0652 Oslo
Tel: 472 66 978
post@fian.no
www.fian.no



Norad



Forord



Aina Grødahl
Styreleder, FIAN Norge

I år feirer FIAN 30 år. Det er gode grunner til å feire viktige seire i kampen for retten til mat. Samtidig er det fortsatt ikke kake til alle. Vi har nok, men de som eier kakespaden har glemt å dele jevnt.

30 års hardt arbeid har båret frukter. Retten til mat er nå en anerkjent menneskerett, og er synliggjort som internasjonal satsing i FNs bærekraftsmål om å utrydde sult innen 2030. FIAN International, som har rådgivende status i FN, har jobbet tett med Komitéen for økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter (ØSK-komitéen), FNs spesialrapportør for retten til mat og FNs organisasjon for mat og landbruk (FAO) – og på denne måten bidratt til å påvirke i sentrale politiske prosesser som har hatt innvirkning på retten til mat globalt. Blant annet har FIAN bidratt til utarbeidelsen av Generell Kommentar Nr. 12 om retten til fullgod mat (1999) og De frivillige retningslinjene om realiseringen av retten til mat (2004). Dette er verdt å feire.

Samtidig brytes retten til mat fortsatt daglig. 795 millioner mennesker – litt over en av ni av verdens befolkning – sultet i perioden 2014–16. Den største sultbyrden finner vi i Sør-Asia. FAOs matsikkerhetsrapport fra 2015 konkluderer med at utviklingsland som har nådd tusenårsmålene har fellestegn som politisk stabilitet og økonomisk vekst, kombinert med sosial beskyttelse av marginaliserte grupper. I de landene som ikke har møtt de internasjonale målene ser man hvordan den økonomiske veksten ikke har nådd ut til de fattigste grunnet mangel på effektiv sosial beskyttelse og omfordelingspolitikk. Dette bekrefter at sult og feilernæring kan bekjempes, og det med politisk vilje. Prosjektet «The Right to Food in India and Nepal» er et klart eksempel på dette. FIAN Norge samarbeider med FIAN-seksjoner i Nepal og India med konkrete saker hvor retten til mat krenkes for marginaliserte grupper, som daliter, migrantarbeidere, kvinner, enker, barn, pensjonister og personer med nedsatt funksjonsevne. Prosjektet har bidratt til at lokalsamfunn har styrket sin forhandlings- evne med myndighetene for tilgang til mat og drikkevann, arbeid og livsgrunnlag. Inntrykk fra India kan du lese mer om i artikkelen [«Made in India»](#).

Også i Norge befinner mange mennesker seg i en sårbar situasjon og får ikke innfridd retten til mat og ernæring. Mange slike grupper befinner seg på institusjon, der hva, hvordan og når det skal spises bestemmes av andre. Dette gjelder blant annet eldre mennesker. I 2009 kom Helse- direktoratet med nasjonale faglige retningslinjer for forebygging og behandling av underernæring, og siden er det utarbeidet en veileder for ernæringsarbeid i helse- og sosialtjenesten. Likevel eksisterer det et gap mellom retningslinjer og praksis, og det menneskerettslige perspektivet må tilstrebes også i eldreomsorgen. FIAN Norge har som mål å utvikle kompetanse på situasjonen i norske institusjoner, og jobbe politisk for å fremme retten til mat også i Norge. Dette kan du lese mer om i artikkelen [«Retten til mat for eldre i Norge»](#).

I [«Tre tiår med retten til mat»](#) kan du videre lese om utfordringer for det fremtidige arbeidet med retten til mat. Som en klar barriere står blant annet det lave kunnskapsnivået om menneskerettigheter hos mange politikere og bestemmende myndigheter i verden, norske inkludert. Norske myndigheter må ta de økonomiske, sosiale og kulturelle rettighetene (ØSK-rettighetene) på alvor og det er derfor beklagelig at regjeringen i slutten av september 2016 bestemte seg for ikke å tilslutte seg FNs klage- ordning for ØSK-konvensjonen.

Videre er det på tide at Norge aksepterer sine ekstra- territorielle menneskerettighetsforpliktelser (ETOs) – forpliktelser overfor de menneskene som påvirkes av Norges aktiviteter i andre land. Fortolkningen av at ØSK-konvensjonens jurisdiksjon går utover landegrensene er nedfelt i Maastrichtprinsippene av 2011. FIAN Norge har fått ØSK-komitéen til å kritisere den norske forvaltningen av Statens Pensjonsfond Utland (Oljefondet), og vi har sett en positiv endringsvilje de siste par årene.

Mangelen på en internasjonal juridisk mekanisme for å regulere multinasjonale selskaper har også alvorlige konsekvenser for retten til mat, ernæring og livsgrunnlag. En menneskerettighetstraktat utarbeides nå av en mellomstatlig arbeidsgruppe i FN, og FIAN Norge gjentar oppfordringen til norske myndigheter om å støtte initiativet, og slik sett prioritere arbeid med næringsliv og menneskerettigheter, slik de skriver i den nasjonale handlingsplanen for næringsliv og menneskerettigheter fra 2015.

30 år etter at FIAN ble etablert er det fortsatt behov for FIANS ekspertise og påvirkningskraft.

*Med hilsen,
Aina Grødahl*

Tre tiår med retten til mat

Som den første menneskerettighetsorganisasjonen til å jobbe spesielt med retten til mat, ble FIAN International etablert i 1986 og feirer i år 30 års jubileum. FIAN Norge ble etablert to år senere, som en selvstendig nasjonal seksjon under FIAN International.

TEKST: KRISTINE H. VINJE FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter ([ØSK-konvensjonen](#)) trer i **Styremedlem i FIAN Norge** kraft i 1976, og ved inngangen til 1980-årene snakkes det om både matsikkerhet og menneskerettigheter. Matkrisen fra 70-tallet henger fortsatt over verden, og matsikkerhet blir oppfattet som ensbetydende med matproduksjon. Om vi bare klarte å produsere nok mat til alle, ville ingen sulte. I løpet av 1980-årene endres oppfatningen til ikke bare å handle om matproduksjon, men også tilgangen til mat. I 1986 blir FIAN stiftet i Tyskland under navnet FoodFirst Information and Action Network, og fra 1988 fungerer FNs komité for de økonomiske, sosiale og kulturelle rettighetene (ØSK-komiteén) som et internasjonalt monitoreringsorgan for ØSK-konvensjonen.

I 1992 arrangeres den første internasjonale ernæringskonferansen innenfor FN-systemet (ICN), hvor det slås fast at tilstrekkelig mat er enhvers rett. Oppfatningen er nå at det finnes nok mat globalt; fordelingen er problemet. På Verdens-toppmøtet om mat i Roma i 1996, blir en definisjon av matsikkerhet vedtatt. Det blir også fastsatt at det er et behov for en klargjøring av ØSK-konvensjonens artikkel 11 om retten til mat. Etter press fra sivilsamfunnet, med FIAN i spissen, kommer ØSK-komiteén med [Generell kommentar nr. 12: om retten til fullgod mat i 1999](#). Ved inngangen til et nytt millennium, får retten til mat sin egen spesialrapportør, som monitorer oppfyllelsen av retten til mat. I 2002 avholdes det igjen et Verdenstoppmøte om mat, og i 2004 kommer [De frivillige retningslinjene for realiseringen av retten til mat](#).



Wenche Barth Eide

Gjennom sin karriere har Wenche alltid hatt en interesse for globale ernæringsproblemer, og hun har hatt en sentral rolle i utviklingen av innholdet i retten til mat internasjonalt. Hun har hele veien hatt et tett samarbeid med FIAN, både internasjonalt og i Norge.

Foto: Tom Henning Bratlie

Hvordan ble du engasjert i mat som en menneskerett?

Etter at FN-konvensjonene om henholdsvis sivile og politiske rettigheter og om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter hadde trådt i kraft i 1976, ble det laget en offentlig utredning om hva det internasjonale menneskerettighetsvernet ville medføre for Norge. I denne sammenhengen ble jeg og mine ernæringskolleger bedt om å skrive noe om hvordan mat og ernæringsproblemer kunne forstås ut fra et menneskerettighetsperspektiv. Interessen ble tent, og etter hvert ble vi sammen med norsk menneskerettighetseksperise toneangivende internasjonalt i å gi innhold til den mer diffuse retten til mat.

På hvilke måte har du samarbeidet med FIAN?

Ett av de viktigste og mest betydningsfulle samarbeidene var med vår gruppe i Norge – som blant annet inkluderte ernæringskollega Arne Oshaug – og FIAN International med å lage utkastet til «Generell kommentar nr. 12: om retten til fullgod mat». Det begrepsmessige innholdet baserte seg langt på vei på forskning vi gjorde i Norge

sammen med juridiske menneskerettighetseksperter, spesielt Asbjørn Eide. Arbeidet kom til å prege den videre utviklingen av hva selve rettigheten til mat står for, og hvilke forpliktelser som kan utledes av stater som har tiltrådt de relevante menneskerettighetskonvensjonene.

FIANs brede praktiske felterfaring og innsikt i maktforholdene som motarbeider retten til mat og relaterte rettigheter, gjorde at statens forpliktelser kunne eksemplifiseres fra teori til praksis. Vårt felles utkast ble lettere bearbeidet av ØSK-komiteén, og det som ble endelig vedtatt skilte seg lite fra vårt opprinnelige utkast!

For tiden holdes samarbeid ved like ikke minst gjennom felles aktiviteter i forskningsnettverket FoHRC (Food, Human Rights and Corporations) og FIAN Norge.

Hva ser du som de viktigste utfordringene for videre utvikling av retten til mat?

For det første er det i mange land der menneskerettighetene kanskje trengs mest, så mye indre konflikt og krig at det er umulig i det hele tatt å få fram et fungerende statssystem for både rettslig og praktisk kunne håndtere menneskerettigheter. Sterke økonomiske og andre maktkonstellasjoner og motsetninger fører til mangel på politisk vilje til å sikre menneskerettighetene, inkludert retten til mat for alle.

Jeg ser også en utfordring i den skremmende lave kunnskapen om menneskerettigheter generelt og retten til mat og retten til helse spesielt, hos mange politikere og bestemmende myndigheter i verden, også i vårt land. Det kan uten tvil blant annet spores tilbake til at universitet og høyskoler på ingen måte har tatt sitt ansvar og vektlagt menneskerettighetene som allmennkunnskap og basiskrav til nær sagt alle som skal gjennom et akademisk studium.



Foto: Tom Henning Bratlie

Kristin Kjæret

Som sentral i utarbeidelsen av en søknad til Norad som muliggjorde lønnsmidler fra 2003, ble Kristin FIAN Norges første ansatte, og hun arbeidet som daglig leder frem til 2014.

Hvordan ble du først kjent med FIAN?

Mine studievenner Stein Terje Vikan og Lillian Eriksen var engasjerte i FIAN Norges

styre. De snakket så varmt om FIAN at jeg ble med. På Verdenstoppmøte om mat i 2002 var flere fra FIAN Norge i Roma, og der traff vi representanter fra alle FIANS avdelinger i verden. Som Lillian oppsummerte: Det var en skattekiste av engasjerte mennesker.

Hva har vært dine største kampsaker?

Da jeg startet å jobbe i FIAN Norge var det viktigste å få retten til mat på dagsorden. Det lyktes vi med!

Dessverre har Norge ennå ikke sluttet seg til FNs klagemekanisme for økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter. Dette mener jeg er en stor skam! Småbønder fra Uganda og andre land som jages vekk fra jord og grunn trenger FN

for å sikre deres rettssikkerhet. Hvorfor skal ugandiske myndigheter slutte seg til dette hvis land som Norge ikke er med? For norske borgere er det også viktig å ha mulighet til å kunne prøve sine saker utover norsk rettsvesen. Derimot er det lite sannsynlig at norske myndigheter vil oppleve et sterkt press her. Det er historisk få saker relatert til FNs konvensjon for økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter som har vært prøvd for norsk domstol.

Hva ser du som de viktigste utfordringene for videre arbeid med retten til mat?

Arbeidet med retten til mat har vokst og hatt langt større innflytelse på politikkutforming på 2000-tallet enn tidligere. Samtidig har næringslivsinteresser for matjord og matproduksjon vokst. Under FNs konferanse for ernæring i Roma i 2014 opplevde jeg et møte med sterke motsetninger. Gjennom et tilslørt språk om ernæring, ble statspartene tilsynelatende enige om en vei fremover. Ernæringssensitivt landbruk - hva er det? Betyr det at barn skal føs opp med beriket mais eller ris og spise den samme grøten hver dag? Er Willy Wonka vårt forbilde for matproduksjon? Eller betyr det skolematprogrammer med økologisk frukt og grønt? En av utfordringene nå er å ha oversikt over hvordan matproduksjon finansieres, hvem som tjener på dette og hvordan barn og voksne sikres ernæringsmessig og kulturelt akseptabel mat.

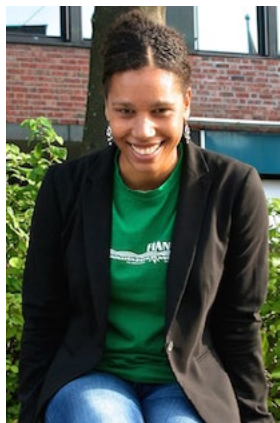


Foto: Alexandra Solheim

Lovise Ribe

Lovise er nåværende daglig leder i FIAN Norge.

Hvordan ble du først kjent med FIAN?

Jeg tok en mastergrad i samfunnsnærings med spesialisering i global ernæring og menneskerettigheter. Wenche Barth Eide var en av foreleserne våre, og FIAN ble ofte nevnt som den viktigste sivil-

samfunnsaktøren på retten til mat. Ei i klassen tok meg med på en frivilligsamling i FIAN våren 2012. Siden det har jeg jobbet frivillig, vært innom styret, og ble daglig leder i 2014.

Hva er dine største kampsaker?

Først og fremst at menneskerettighetene gjelder; at konvensjonene er juridisk forpliktende og at dette gjelder for de økonomiske, sosiale og kulturelle rettighetene, så vel som for de sivile og politiske rettighetene. Altfor mange stater, inkludert Norge, er redde for å ta innover seg dette ansvaret. Dette blir tydelig når Norge velger ikke å ratifisere

klagemekanismene for ØSK-konvensjonen, Barnekonvensjonen og Konvensjonen om rettighetene til mennesker med nedsatt funksjonsevne.

Hva ser du som de viktigste saken til FIAN fremover og for videre arbeid med retten til mat?

Det blir viktig for oss å fortsatt støtte våre partnere i India og Nepal med sitt rettighetsarbeid på bakken. Med prosjektsamarbeidet bidrar vi direkte til at mennesker får bedret tilgang på mat og livsgrunnlag. Samtidig bidrar det til å støtte viktig menneskerettighetsarbeid i en tid hvor organisasjonene i India opplever et stadig større negativt press fra nasjonale myndigheter. Vi vil også støtte grasrot-bevegelser i kampen for rettferdighet ved å jobbe for en økt ansvarliggjøring av multinasjonale selskaper som begår menneskerettighetsbrudd på tvers av landegrenser. Blant annet vil vi fortsette å støtte en menneskerettighetstraktat for ansvarliggjøring av selskaper. En viktig endring for FIAN Norge, er at vi i ny strategi legger opp til å jobbe med retten til mat og ernæring i norsk kontekst. Spesielt ønsker vi å kartlegge hvordan FIAN kan bidra når det kommer til retten til mat i norske sykehjem, hvor vi vet at mange befinner seg i en særlig sårbar situasjon.

Fra Roma: diplomatisk innsats for retten til mat



Inge Nordang, ©FAO/Giuseppe Carotenuto

Starten

Da Inge startet sin internasjonale karriere i IFAD (det internasjonale landbruksfondet) i 1986 hadde han aldri hørt snakk om mat som en menneskerett. Dette var helt i starten av arbeidet rundt de økonomiske, sosiale og kulturelle menneskerettighetene. Hjemme i Norge derimot, foregikk det intens intellektuell tankevirksomhet rundt frokostbordet til Wenche Barth Eide og Asbjørn Eide, mener Inge. Asbjørn som menneskerettighetsekspert og Wenche som ernærings-ekspert startet en serie av både tankeeksperimenter og forskning, og dro etter hvert med seg et sterkt faglig miljø rundt temaet ernæring og menneskerettigheter.

Første gangen Inge hørte uttrykket «retten til mat», var under den første internasjonale ernæringskonferansen, (ICN1) i desember 1992. Arne Oshaug, ernæringskollega av Wenche, var et svært aktivt medlem i den norske delegasjonen til toppmøtet. Han fikk inn flere formuleringer og referanser til retten til mat.

En av referansene Oshaug fikk inn, var at det ikke kan aksepteres at mat brukes som tvangsmessig våpen. Det er trist å se at nettopp det gjøres i Syria i dag,

- Inge Nordang

Inge fortsetter med å fortelle at ettersom de økonomiske, sosiale og kulturelle menneskerettighetene vokste frem utover 90-tallet, ble det også mer rom for å diskutere retten til mat. Ekteparet Eide,

Retten til mat handler for meg om verdighet – verdighet for den som skal spise, sier Inge Nordang som nå er ambassadør til FN-organisasjonene i Roma.

Inge har lang erfaring med diplomatiet, med utviklingsarbeid og med landbruk. Vi har snakket med han om hvordan Norge og utenriksdepartementet har jobbet med retten til mat.

TEKST: MARTE H. STABBETORP
Styremedlem i FIAN Norge

Arne Oshaug og deres intellektuelle krets har vært – og er – viktige forkjempere av retten til mat, både i internasjonale diskusjoner, men også som rådgivere for Utenriksdepartementet.

UDs arbeid med retten til mat i dag

I dag jobber Inge og FN-delegasjonen i Roma for å referere til retten til mat i innlegg og uttalelser hvor det er relevant.

-Norges viktigste jobb er å hindre at andre land slår ned på alt som er av rettigheter, sier Inge og presiserer seg at vi må forhindre rettighetsfornektning.

Norge finansierer også et [prosjekt i FNs organisasjon for mat og landbruk \(FAO\)](#) som går direkte på retten til mat. Prosjektet skal hjelpe medlemslandene med å lage og implementere lover, rammeverk og institusjoner som sikrer retten til mat. Prosjektet har også en viktig jobb i å integrere retten til mat i alle FAOs prosjekter. Inge sier at delegasjonen ønsker å trekke frem og forsvare prosjektet i alle relevante anledninger, blant annet for å vise for andre land at dette er en prioritet.

Resultater av arbeidet med retten til mat

Retten til mat har påvirket tenkningen på mange områder blant FN-organisasjonene i Roma. I FAO har man sett endringer i det normative arbeidet på retten til mat, muligens som følge av at José Graziano da Silva, generaldirektøren i FAO, er brasilianer. Latin-Amerika og særlig Brasil under Lula-regjeringen

er den regionen som har brukt retten til mat mest aktivt i praksis, mener Inge. Inge, som også har vært stasjonert i Brasil i fire år for å jobbe med [den norske regnskogssatsningen](#), sier det blir spennende å se om arbeidet med retten til mat endrer seg med en ny regjering i Brasil.

I Verdens matvareprogram (WFP) har retten til mat hatt en spesiell sterk rolle innenfor ernæringsarbeidet. Inge mener bestemt at arbeidet med retten til mat har gitt mer verdighet til mottakerne av mat i det internasjonale utviklingsarbeidet. I WFP har de nå et mye større fokus på innkjøp av lokale matvarer og at varene de kjøper skal være produsert lokalt. Dette er sentrale hensyn når WFP kjøper inn varer til både humanitære operasjoner og i utviklingsarbeidet til WFP.

Å gi klagemuligheter for de som mottar støtten er også et tiltak WFP gjør for å sikre at retten til mat blir overholdt. I tillegg har WFP i større grad gått bort fra å dele ut mat, til å heller gi ut kontanter og kredittkort. I Tyrkia har de opprettet butikker hvor mottakerne selv

kan bruke kort eller kontanter til å handle matvarene de trenger. Dette er med på å skape lokale markeder og verdikjeder.

– *De får mer styring selv*, sier Inge. – Vi har gått fra en føringstilnærming hvor menneskene fikk utdelt mat på førbrett til at de nå får verdigheten til å velge selv.

Inge Nordang

Inge Nordang er utdannet sivilagronom fra Landbrukshøyskolen på Ås (nå NMBU), og begynte karrieren sin som rådgiver i Norske Meierier (nå Tine). Han har vært juniorekspert i IFAD og har hatt flere ulike stillinger i Utenriksdepartementet. Han er nå norsk ambassadør til FN i Roma med ansvar for WFP, FAO, IFAD og CFS.

Retten til mat

Retten til mat er nedfelt i [FNs Konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter](#).

Konvensjonspartene anerkjenner retten for enhver til å ha en tilfredsstillende levestandard for seg selv og sin familie, herunder tilfredsstillende mat, klær og bolig, samt til fortløpende å få sin levemåte forbedret (art.11).

FNs Komité for økonomiske, sosiale og kulturelle har tolket hva retten til fullgod mat betyr, og definerer dette i [Generell kommentar nr 12 fra 1999](#):

Tilstrekkelig mat innebærer både fysisk og økonomisk tilgjengelighet av mat i en mengde og kvantitet som dekker individets ernæringsmessige behov over tid. Maten skal ikke inneholde helse-skadelige stoffer, og den skal være kulturelt akseptabel.

FN-organisasjonene i Roma

[Verdens matvareprogram](#) (World Food Programme/WFP) er verdens største humanitære organisasjon og har som hovedmål å bekjempe sult

[Det internasjonale fondet for landbruksutvikling](#) (International Fund for Agricultural Development/IFAD) er en internasjonal finansinstitusjon som arbeider for å bekjempe sult på landsbygda i utviklingsland.

[FNs organisasjon for mat og landbruk](#) (Food and Agricultural Organization/FAO) har som hovedmål å sikre alle nok og næringsrik mat for å leve et sunt liv.

[Komitéen for global matsikkerhet](#) (Committee on World Food Security/CFS) er plassert hos FAO og er den sentrale politiske globale plattformen for matsikkerhet, retten til mat og ernæring.

Made in India

‘Made in India’ står det på merkelappene på kjoler og skjorter som vi får kjøpt i butikker i Norge. Men hva skjer med plaggene som ikke når fram til norske butikker? De plaggene som mangler en knapp eller har en skjev søm? Hvis de er ‘Made in India’, er det sjanse for at de havner i bakgatene i Sanjaykolonien.

TEKST og FOTO: Marit Erdal
Informasjonsansvarlig i FIAN Norge

Sanjaykolonien er et slumområde som har vokst fram rundt klesfabrikkene sør i New Delhi. Fasadene til fabrikkene er store og grå, og forteller ikke noe om hvilke bedrifter som holder til på innsiden. Men det er lite tvil om at det er mye aktivitet innenfor murveggene. Stedet myldrer av liv og tiltrekker seg håpefulle arbeidere fra flere stater i India. Rundt 45 000 mennesker har bosatt seg i området.

Det er som oftest menn som får seg arbeid i fabrikkene og som styrer de økonomiske transaksjonene. Kvinnene er hjemmевærende og tar seg av resten av familien. Dette betyr ikke at kvinnene går arbeidsledige. Mens mennene jobber i fabrikkene eller med handelsvirksomheten, tar kvinnene av seg det «usynlige» arbeidet som klesindustrien medfører. Plagg som ikke kommer gjennom det europeiske nåløyet havner i bakgatene, der kvinnene sorterer plagg etter farge og klargjør dem for videre produksjon. De defekte plaggene kommer ikke bare fra fabrikkene i nabolaget, men også fra andre steder i India. Hele Sanjay er fylt med tøy.

Men alt tøy i India er ikke nok til å skape et levebrød for familiene i Sanjaykolonien, når lønningene er så lave at arbeiderne ikke kan tjene til livets opphold. Mange har ikke råd til å kjøpe nok mat, uansett hvor mange timer de jobber.

En økonomisk kjempe med en sulten befolkning

India har hatt en formidabel økonomisk vekst de siste tiårene, og etablert seg som en viktig aktør på verdensmarkedet. Men fattigdomsutfordringene er fortsatt enorme, og den økonomiske utviklingen har slett ikke favnet alle. Hele 400 millioner mennesker i India – nesten 40% av befolkningen – lever fremdeles i absolutt fattigdom, og i følge [FAOs matsikkerhetsrapport](#) fra 2015 er nærmere 200 millioner mennesker underernærte. Hver dag dør [3000 indiske barn](#) som følge av feil- og underernæring.

Familier som lever under fattigdomsgrensen kan søke om å få rasjoneringskort. Rasjoneringskortene gir

fattige familier mulighet til å kjøpe mel, ris, hirse og andre husholdningsartikler til svært subsidierte priser. Fattige husholdninger i Sanjaykolonien kan få kjøpt disse artiklene i lokale «fair price shops», men før de kommer så langt må de først ha skaffet seg et rasjoneringskort. Og det er en tung prosess i seg selv.

Retten til mat i India

India har et omfattende velferdssystem for å bekjempe sult og underernæring. I 2013 ble flere av velferdsordningene integrert i en matsikkerhetslov som etablerte ordningene som rettigheter. Velferdsordningen «Targeted Public Distribution System» (TPDS) er blant annet hjemlet i matsikkerhetsloven, og gir fattige husholdninger rett til å kjøpe fem kilo ris, mel eller hirse per person i måneden, til en subsidiert pris på 1-3 rupi per kilo. Men for å få tilgang til dette, må man altså ha rasjoneringskortet på plass. Det krever at man besitter ID-papirer og vann- eller elektrisitetsregning for bostedet, noe som ikke er en selvfølge for fattige familier som bor i slumområder.

FIAN Delhis arbeid i Sanjaykolonien

FIAN Delhi bistår migrantarbeidere i Sanjaykolonien med å få tak i rasjoneringskort. Disse familiene har flyttet fra landsbygda i nabostatene Uttar Pradesh, Rajasthan, Haryana og Bihar i håp om et bedre liv i storbyen. For mange blir det med håpet, fattigdommen preger også livene deres i Delhis bakgater.

FIAN Delhi er i kontakt med 200 av disse migrantfamiliene, og har jevnlig møter i Sanjaykolonien. I tillegg til å bistå i den tunge prosessen med å anskaffe riktige papirer, holder FIAN Delhi også kurs for familiene om hvilke rettigheter de har og hvordan de skal gå fram for å kreve disse rettighetene. Sammen med lokalsamfunnet, opprettholder FIAN Delhi presset på lokale myndigheter slik at rettighetene kan realiseres. Arbeidsmengden kan til tider virke uoverkommelig, men innsatsen bærer frukter. Hittil har 162 av de 200 familiene fått utstedt rasjoneringskort, og tilgangen til rent vann har blitt betydelig forbedret.



Husholdninger i Sanjaykolonia har fått rasjoneringskort.

Vann og mat

Vanntanker har blitt levert samme morgen som jeg besøker Sanjaykolonia en dag i april. Tankene er plassert langs en av hovedgatene, og gir beboerne tilgang til rent vann. Beboerne er helt avhengige av disse leveransene fordi de ikke har innlagt vann i sine hjem. Jeg får vite at utkjøringen av disse tankene nå skjer regelmessig som følge av målrettet påvirkningsarbeid mot lokale myndigheter. Et steg i riktig retning, tenker jeg mens jeg beveger meg innover i trange smug. Smugene er malt i pastellfarger og strekker seg på kryss og tvers i det som virker som en diger labyrint.

Jeg blir ønsket velkommen hjem til en familie med to voksne og fem barn. Vi beveger oss oppover en bratt trapp, før vi kommer opp på et lite hustak med et tilbygget rom der familien bor. Eldstedatteren har lært seg engelsk på skolen, og oversetter mellom meg og moren. Jeg blir fortalt at familien har greid å skaffe seg rasjoneringskort, og at de har grei tilgang til butikkene der de kan få kjøpt matvarer til subsidierte priser. Problemet derimot, sier moren, er at rasjonene er utilstrekkelige og ikke dekker det de trenger av næringsrik mat. Et annet stort problem er sanitærforholdene. Sanjaykolonia har ikke et fungerende vann- og avløpssystem.

Hvor mye er denne kjolen verdt?

Vi går ned den bratte trappa, og setter oss sammen med naboene som har samlet seg i smuget. FIAN Delhi noterer hvem som har fått rasjoneringskort,

hvem som har behov for bistand, hva som må forbedres. Samtidig viser kvinnene og barna plaggene og tøystykkene de jobber med. Hauger på hauger med tøy fyller rommene i smuget.

-Kjenner du til dette merket?, blir jeg spurt av en ung jente som viser fram en tynn sommerkjole hun henter fra ett av rommene. *Ja*, svarer jeg. Merket er til en kjent engelsk butikkjede som har filialer i Norge.

Er den verdt mye?, spør hun videre. Jeg ser på prislappen, der står det stemplet 59 euro. *Ja*, svarer jeg og sier hva prisen ville vært i indiske rupi. Hun himler med øynene og ler. For den summen kunne man kjøpt mye der hun bor. Men klesplagget i seg selv er verdiløst. Jenta kan ikke få kjøpt eller byttet noe for plagget i New Delhi. Det er bare i Europa at kjolen er verdt 59 euro.

En lønn å leve av

Kvinnene og barna viser vei ut av labyrinten. Vi går forbi utallige rom der folk sitter og syr og klipper i klær. Det handler om å lage og produsere så mye som mulig for et nærmest umettelig marked, der ting brukes og kastes i et raskt tempo. Og de som tjener på dette, er noen helt andre enn arbeiderne i Sanjaykolonia.

For at tekstilarbeidere i India skal kunne løfte seg selv ut av fattigdom, trenger de en lønn de kan leve av. Her har klesbransjen en stor jobb å gjøre, og et samfunnsansvar de må ta på alvor. Men arbeiderne kan ikke vente med å skaffe seg mat og rent vann til lønningene en dag kanskje blir bedre. Staten et ansvar for å innfri retten til mat og helse, og India har kommet langt på vei med sine omfattende velferdsordninger.

Problemet er at ikke alle kjenner til sine rettigheter, eller vet hvordan de kan gjøre krav på dem. Sivilsamfunnsorganisasjoner gjør her en utrolig viktig jobb med å bistå og styrke den lokale befolkningen, og å bidra til å holde myndigheter ansvarlige for sine forpliktelser. FIAN Delhi er blant disse sivilsamfunnsorganisasjonene, og med deres bistand har mange familier som lever under fattigdomsgrensen fått tilgang til mat de har krav på. Veien videre er fortsatt kronglete og lang, men den er lettere å gå når man ikke er sulten.

På bærekraftsagendaen: Amming



Hvert år arrangeres Verdens ammeuke i begynnelsen av august for å rette søkelyset mot en global forbedring av ammepraksis. I år var ønsket å sette fokus på sammenhengen mellom amming og bærekraftsmålene, og hvordan amming kan bidra til å utrydde sult, bekjempe ulikheter og også spare miljøet.

TEKST: KRISTINE H. VINJE
Styremedlem i FIAN Norge

Amming er ikke bare en nødvendighet for en sunn utvikling for barn, det er også fundamentet for et lands utvikling - UNICEF og WHO's uttalelse i forbindelse med [Verdens Ammeuke 2016](#).

De [17 bærekraftsmålene](#) som trådte i kraft i år, er verdens felles arbeidsstrategi frem mot 2030. Gjennom de 169 delmålene, er det blitt satt kollektive prioriteringer for samfunnsutvikling. Amming kan ha en direkte eller indirekte innvirkning på flere av disse målene. Den mest direkte linken finner vi til mål nummer 2: «Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk». Eksklusiv amming de første seks levementene, og opprettholdelse av amming gjennom de første to årene av et barns liv, gir nødvendig næring og energi og kan forebygge sult, underernæring og overvekt.

Selv i tilfeller hvor mor har en begrenset tilførsel av næringsstoffer, vil kapasiteten til å produsere tilstrekkelig og fullgod morsmelk for utvikling og vekst hos barnet, være stor. Morsmelken gir spedbarnet all nødvendig næring og væske de første seks månedene, og morsmelksernærte barn er derfor ikke utsatt for infeksjoner som følge av dårlig vannkvalitet og utilstrekkelig hygiene.

Videre gir amming god helse for barn og mødre, prioriteringer satt under bærekraftsmål nummer 3. Som et av de viktigste tiltakene for å redusere barnedødelighet for barn under fem år globalt, kan en optimal ammepraksis redde mer enn 800 000 barn årlig. Størsteparten av disse er barn under seks måneder. Med sitt innhold av immunstoffer, vil morsmelk beskytte mot infeksjoner forårsaket av bakterier og virus, som diaré, mellomørebetennelse og luftveisinfeksjoner. Der sykdom først oppstår, er amming forbundet med et kortere sykdomsforløp hos barnet.

Amming har også positive langtidseffekter for helse med redusert risiko for ikke-smittsomme sykdommer senere i livet, som overvekt, diabetes og hjerte-kar sykdommer. For mødre beskytter amming mot bryst-

og eggstokkreft, og det anslås at 20 000 tilfeller av disse kreftformene kan forebygges årlig med en forbedring av ammepraksis.

Lav kostnad og miljøvennlig

Det kreves ikke kostbart utstyr for å amme, og morsmelk er en fornybar ressurs som ikke involverer pakking, lagring, transport eller energi til tilberedning. Amming sparer dermed miljøet og bidrar til mål 13 i bærekraftsagendaen. Det kreves ikke energiresurser til produksjon av morsmelk, som for morsmelkserstatning fremstilt på fabrikk, ei heller til oppvarming eller tilberedning i husholdningen. Amming produserer ikke avfall og krever ikke ressurser til husdyrhold, hvilket er tilfellet for produksjon av morsmelkserstatning som blir fremstilt av kumelk.

Amming som en menneskerett

Selv om bevisbyrden for at amming gir store fordeler for barn, mødre og samfunn, aldri har vært sterkere, har ammeratene nærmest stått stille de siste 15 årene. I enkelte deler av verden er andelen barn som blir ammet svært lav, til tross for at disse barna ofte er utsatt for underernæring og infeksjoner, og fattigdom preger familiene deres. For kort eller ikke-eksisterende mammapermisjon, manglende støtte fra familie og samfunn, og markedsføring og lobbyvirksomhet fra produsenter av morsmelkserstatning, er blant de største barrierene til en optimal ammepraksis globalt.

Under Barnekonvensjonen, Kvinnekonvensjonen og ØSK-konvensjonen har myndighetene et ansvar for å beskytte amming, tilrettelegge og sikre at korrekt informasjon fri fra kommersiell påvirkning når alle i samfunnet. Amming har potensialet til å gjøre verden sunnere, mer rettferdig og mer miljøvennlig, og er en nøkkel for å oppfylle retten til mat globalt.

Bærekraftsmål 2:

Utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk

Få bukt med alle former for underernæring og få opp på dagsorden de ernæringsmessige behovene til tenåringsjenter, gravide og ammende kvinner, og eldre personer;

Doble produktiviteten i landbruket og inntektene til småbønder, samtidig som miljøet og det biologiske mangfoldet i hver region ivaretas;

Forebygge problemer som tørke, flom og andre katastrofer;

Beskytte en rekke frø og avlingssorter og husdyrraser og fordele merverdiene av disse ressursene;

Øke investeringene i landlig infrastruktur, landbruksforskning, teknologiutvikling og genbanker for plante- og husdyr, for å forbedre landbrukets produksjonskapasitet i utviklingsland;

Rette opp og forhindre handelsrestriksjoner og skjevheter i verdens jordbruksmarkeder;

Vedta tiltak for å sikre et godt fungerende råvaremarked for mat og avledede produkter, for på den måten å begrense ekstrem prisvariasjon.

Optimal ammepraksis anbefalt av Verdens helseorganisasjon:

- barnet blir lagt til brystet innen den første timen etter fødsel;
- eksklusiv amming (ikke annen mat eller væske) frem til barnet er seks måneder
- etter at barnet er seks måneder opprettholdes ammingen sammen med næringsrik, lokal kost i løpet av barnets to første år eller videre.



FNs BÆREKRAFTSMÅL



En introduksjon til traktatprosessen

TEKST:

MARTE H. STABBETORP, styremedlem i FIAN Norge

MARIT ERDAL, informasjonsansvarlig i FIAN Norge

I juni 2014 vedtok FNs menneskerettighetsråd i Genève en resolusjon om å etablere en åpen mellomstatlig arbeidsgruppe som skal jobbe med multinasjonale selskaper og deres respekt for menneskerettighetene. Mandatet for arbeidsgruppen er å utarbeide et internasjonalt bindende lovverk som regulerer aktivitetene til multinasjonale og andre selskaper etter internasjonal menneskerettighetslov. Ecuador og Sør-Afrika var pågangsdryverne for resolusjonen. Arbeidsgruppen møttes første gang i [juli 2015](#), og det andre møtet arrangeres i oktober 2016. Målet er å utarbeide innholdet i traktaten. Et utkast skal være klart i løpet av 2017.

Stikkord om næringsliv og menneskerettigheter:

Menneskerettighetstraktat for ansvarliggjøring av selskaper

States ansvar for å respektere, beskytte og innfri menneskerettighetene

Selskapers ansvar for å respektere menneskerettighetene

Juridiske og ikke-juridiske klagemekanismer

Traktatprosessen er historisk - dette er første gang FN utarbeider et bindende juridisk verktøy for å stille selskaper til ansvar for rettighetsbrudd under internasjonal menneskerettighetslov. De fleste internasjonale retningslinjer som angår næringsliv og menneskerettighetene, inkludert FNs veiledende prinsipper for ansvarlig næringsliv fra 2011 ([UNGP](#)), har hittil kun vært veiledende og ikke bindende.

To viktige elementer i debatten:

«Staters ekstraterritorielle forpliktelser» handler om menneskerettighetsforpliktelsene som stater har overfor mennesker i andre land. Forpliktelsene er definert i [Maastricht-prinsippene fra 2011](#), og viser til rettigheter som er nedfelt i FN-konvensjonene. Verdenserklæringen om menneskerettigheter bygger på forståelsen av at verdenssamfunnet har et felles ansvar for å sikre menneskerettighetene. Likevel er det mange stater som tolker lovverket på en måte som overser forpliktelsene utenfor egne landegrenser. Som eier av verdens største statlige investeringsfond, og med mange norsk-baserte selskaper som opererer i utlandet, ønsker norske sivilsamfunnsorganisasjoner at Norge er tydelig på at norske aktiviteter og norske investeringer ikke skal føre til brudd på menneskerettighetene i andre land.

Et annet element i debatten er at etableringen av effektive klage- og kompensasjonsmuligheter for ofre av rettighetsbrudd. Da må det også være noen som kan ansvarliggjøres for brudd - noe som er vanskelig å få til i praksis slik det er i dag. Det er en mulighet for enkeltpersoner å klage inn et selskap for brudd på menneskerettighetene gjennom nasjonale OECD-kontaktpunkt. En gjennomgang foretatt av OECD Watch i 2015, viste at kun i én av de 250 sakene som ble klaget inn til kontaktpunktene i løpet av de siste 15 årene fikk ofrene forbedret sin situasjon. Ingen av sakene førte til kompensasjon for ofrene.

Les mer om traktatprosessen på:
www.fian.no og nettsiden til Treaty Alliance:
www.treatymovement.com

FIAN mener: Norge må være et foregangsland!

- Lovise Ribe, daglig leder i FIAN Norge

Nasjonal regulering kan ikke holde tritt med internasjonal liberalisering. Dette er et grunnleggende problem som har ført til lovløse tilstander når det gjelder aktiviteten til multinasjonale selskaper.

Multinasjonale selskaper har skaffet seg enorm økonomisk makt, og tar for seg av globaliseringens goder: store markeder, billig arbeidskraft og landområder til spotpris. Når statene i tillegg fraskriver seg ansvar for sine egne selskaper som opererer utenfor egne landegrenser, er lokalsamfunnene som rammes i praksis rettsløse. Menneskene som blir frarøvet sitt livsgrunnlag av multinasjonale selskaper, gjennom landran og tvangsflytting eller forurensning og utarming av ressurser, sitter igjen med lite eller ingenting å kjempe med.

Mulighet for ansvarliggjøring gjennom klageadgang og kompensasjon er grunnleggende rettsprinsipper. Å inneha en reel rettighet er avhengig av at noen har tilsvarende ansvar. Vi trenger effektive mekanismer som gir berørte grupper tilgang til et rettsystem og der aktører som bryter menneskerettighetene blir stilt til ansvar. Vi finner mange eksempler på at selskaper gjør alt de kan for å unngå å ta det ansvaret. Blant annet drives bevisst lobbyarbeid for å blokkere konkrete tiltak som kan gi bedret mulighet for klageadgang for mennesker utsatt for grove rettighetsbrudd. Disse menneskene opplever en stadig innskrenket mulighet til å få sin sak prøvd. En sak som blir prøvd fører sjelden eller aldri til kompensasjon.

«Traktatprosessen» i FNs menneskerettighetsråd har skapt universelt engasjement, og sivilsamfunnsorganisasjoner, grasrotbevegelser, jurister og andre eksperter deltar aktivt med innspill til prosessen. Den statlige deltagelsen derimot, er skremmende lav blant europeiske land. Vi trenger sårt at statene sørger for å redusere gapet mellom nasjonal regulering og internasjonal aktivitet for at menneskerettighetene skal bli reelle. Også norske myndigheter har stilt seg på sidelinjen. Dette er til tross for at to felter Norge hevder å prioritere er nettopp næringsliv og menneskerettigheter, og åpne mellomstatlige prosesser.

Akkurat nå har vi en gylden anledning til å bidra til en historisk styrking av rettsvernet gjennom denne menneskerettighetstraktaten. Multinasjonal næringsaktivitet medfører mange goder, men samtidig må vi sikre at de multinasjonale aktørene tar det juridiske og moralske ansvaret for de negative konsekvenser de påfører hvert enkelt menneske.

FIAN mener at traktaten må:

1. Operasjonalisere statens ekstraterritorielle menneskerettighetsforpliktelser, for å umuliggjøre ansvarsfraskrivelse.
2. Tydeliggjøre statens plikt til å unngå å fremme eller tilrettelegge for at multinasjonale selskaper kan svekke menneskerettighetene gjennom sin aktivitet, territorielt og ekstraterritorielt.
3. Etablere kriterier for statlige klagemekanismer som skal være tilgjengelig for mennesker som påvirkes av multinasjonale selskapers aktivitet.
4. Etablere en internasjonal overvåkningsmekanisme for ansvarliggjøring av stater som ikke overholder traktatens bestemmelser.

Matsikkerhet og klimaendringene

- hva er de sentrale diskusjonene, kunnskapsgapene og spørsmålene?

Sammenhengene mellom matsikkerhet og klima er komplekse, og effektene er vidtspennende. Klimaendringer endrer forutsetningene for matsikkerhet, og vi må finne nye løsninger. Bærekraftige løsninger må være langsiktige, de må være etterspørselsdrevet og lokalt tilpasset – og de må ta innover seg kompleksiteten i utfordringene verden står ovenfor. Men hvordan finner vi disse løsningene? Maten må vi jo ha. Vi har prøvd å trekke frem noen sentrale spørsmål, argumenter og provokasjoner i en svært kompleks diskusjon.

TEKST:

MARTE H. STABBETORP, styremedlem i FIAN Norge

HANNA GRØNÅS SCHANKE, styremedlem i FIAN Norge

De store spørsmålene

På verdensbasis produseres det allerede nok mat til å fø hele verdens befolkning. På tross av dette, sulter fortsatt 795 millioner mennesker ifølge [FAO \(2015\)](#). Matsikkerhet er altså i stor grad et spørsmål om fordeling og ressursutnyttelse. Det kastes for mye brukbar mat i alle ledd av næringskjeden. Sammenhengen mellom matproduksjon og klimaendringer er også tydelig og observerbar. Varmere eller kaldere temperaturer, mer eller mindre nedbør, vil gjøre at noen vekster trives bedre, andre dårligere, avhengig av hvor på kloden du befinner deg.

Klimaendringene vil kunne forsterke eksisterende ulikhet. Rundt ekvator vil økte temperaturer og mangel på vann skape begrensninger, samtidig som økte temperaturer kan føre til økt produksjon i Norge og andre land på den nordlige halvkule. Vil økt produksjon i nord gjøre opp for redusert produksjon i sør? Hva skjer da med fordelingen av mat? Hva med ekstremvær? Hva med nye dyrkningsmetoder som øker produksjonen? Hva med ressursfordeling? Det er altså ikke uproblematisk at klimaendringene vil føre til økt produksjon i nord, og lavere i sør.

Mer eller mindre landbruksjord?

Varmere temperaturer fører til mer ørken i områdene rundt ekvator – men fører samtidig til at mer landbruksjord blir tilgjengelig i Skandinavia, Canada og Russland. Tilgjengelig landbruksjord utvides ofte ved avskoging, som igjen har negative effekter på klima – og dermed også på landbruksproduksjon på lengre sikt. Hva vil den totale effekten bli? Hvilket tidsperspektiv diskuterer vi?



Honduras © Claudia Calder
Agricultures Network

Utslipp av klimagasser vs. Binding av CO₂

På den ene siden kan en argumentere for at akvakultur, jordbruk og dyrehold innebærer utslipp av klimagasser i ulik grad, og bidrar derfor til klimaendringene. Det kan utvikle seg til en negativ spiral: med endret klima og økte temperaturer kan tilgjengelig landbruksjord bli mer begrenset. Dette brukes i visse sammenhenger som et argument for mer industrielt – og dermed mer produktivt – landbruk, som igjen vil kunne gi høyere utslipp.

På den andre, ikke nødvendigvis motsatte, siden kan det også argumenteres for at planteproduksjonen i landbruket bidrar til CO₂-binding gjennom fotosyntesen. Jo mer korn, gress eller belgfrukt en bonde produserer, jo mer CO₂ vil hun altså kunne binde. Et mer produktivt landbruk med høyere fokus på planteproduksjon vil derfor kunne gi høyere binding.

Tradisjonell kunnskap vs økt bruk av teknologi

På den ene siden er landbrukspraksis i en rekke land basert på kunnskap som har utviklet seg gjennom generasjoner. Når det bør såes, når det bør gjødsles, og når det bør høstes. Denne kunnskapen vil være vanskelig å overføre til en framtid preget av klimaendringer, der klimaet blir mer uforutsigbart. På tross av at relativt billig mobilteknologi kan adressere noen av disse manglene, vil økt bruk av teknologi nødvendigvis innebære at kunnskapsmakt flyttes fra landsbyens eldre til de som kan lese, de som har mobiltelefon, de som kan nyttiggjøre seg av tilgjengelig kunnskap ved å installere kunstig vaning og så videre. Bruken av tradisjonell kunnskap henger også sammen med å ivareta urfolks rettigheter. FIAN har lenge kjempet for at [urfolks kunnskap](#) om bærekraftig forvaltning av naturressurser ikke skal gå tapt.

På den andre, ikke nødvendigvis motstridende siden er teknologien et nyttig hjelpemiddel som kan føre til økt produksjon og økt inntjening. Mobilteknologi har gitt mange småbønder på det afrikanske kontinentet mer rådgivning og informasjon om hvilke priser de kan få for produktene sine, og dermed bedre muligheter til å planlegge avlingene. I industrialisert landbruk har ny teknologi blant annet bestått av sensorer som gjør at man kun sprer kunstgjødsel der plantene trenger ekstra næring, slik at kunstgjødselbruken reduseres.

«Klimasmart landbruk»

Et forslag for hvordan utfordringene relatert til matsikkerhet i et klimaperspektiv kan adresseres er klimasmart landbruk. [FAO \(2010\)](#) definerer klimasmart landbruk ved hjelp av tre komponenter:

1) bærekraftig produktivitets- og inntektsøkning, 2) klimatilpasning, og 3) der det er mulig – utslippsreduksjon. Inn under denne brede definisjonen er det rom for utallige innfallsvinkler. Det skaper både utfordringer og muligheter.

På den ene siden har over hundre sivilsamfunnsorganisasjoner [advart](#) om en utvanning av begrepet 'klimasmart', og særlig bruken av denne i Den globale alliansen for klimasmart landbruk ([GACSA](#)). I følge måten GACSA bruker den eksisterende definisjonen på kan kunstgjødsel, drift i stor skala og dyrking av

kun en art (såkalt 'monocropping') – alle kan regnes som klimasmarte i visse sammenhenger. Potensialet for legitimering av dyrkningsmetoder som ikke er klimavennlige – og i enkelte tilfeller klimaskadelige – er en utfordring ved en så bred definisjon.

En annen, men ikke nødvendigvis motstridende side er at alle bekker små, gjør en stor å. Om man klarer å lage incentiver for bønder som er klimavennlige og som også er de mest lønnsomme for bonden – vil det være bra både for miljøet og bonden. I Norge lønner det seg for bonden å så gress nederst mot vassdrag fordi det fører til mindre avrenning av matjord til vassdragene, samt at han får tilskudd for å gjøre det. Det kan også diskuteres hvilken påvirkning kunstgjødsel har på miljøet. Kunstgjødsel er energikrevende å lage, krever fosfor, som både er knapp og ikke-fornybar ressurs i produksjonen, og skaper lystgasser ved produksjon og bruk. Men samtidig binder det mye mer karbon ved bruk, fordi plantene vokser mye mer – vegetativ vekst binder karbon gjennom fotosyntesen. Ved en fornuftig bruk av kunstgjødsel, vil det øke produksjonen – og produktiviteten – til bonden, som man ved de fleste tilfeller ønsker å legge til rette for. Om man binder mer CO₂ ved bruk av kunstgjødsel, kan det kanskje med rette sies å være klimasmart?

Konklusjon

Vi har i denne teksten prøvd å trekke frem ulike sider av en vanskelig diskusjon. Løsningene vil avhenge av hva slags politikk man tror på, om man har nasjonale eller globale perspektiver, eller alle andre faktorer som spiller inn i en debatt som ikke kan polariseres. Muligens er utfordringen om matsikkerhet i et klimaperspektiv så bred, og kontekstene dette skal adresseres i så forskjellige, at ingen løsninger eller samarbeidsformer kan utelukkes.

Men vi utfordrer deg allikevel, hvor står du? Fortell oss gjerne!

@fian_norge

#matsikkerhet

#klima

#klimaendringer

#landbruk

Kampen om land

Matvareprisene skjøt i været under den globale matvarekrisen i 2008. En rekke land innførte eksportforbud mot ris og korn for å fø egen befolkning og det var matopptøyer verden over. Kampen om land ble også intensivert.

TEKST:: Marit Erdal
Informasjonsansvarlig i FIAN Norge

I løpet av det siste tiåret har multinasjonale og andre selskaper i økende grad investert i landområder for å sikre tilgang til mat, biodrivstoff og karbonkreditt. Disse landinvesteringene fører med seg store utfordringer, spesielt i land med svake beskyttelsesmekanismer eller uklare forhold rundt landrettigheter. Urfolk, småbrukere og andre lokale grupper risikerer å bli fordrevet. Og det blir stadig farligere for disse gruppene å kjempe for tilgang til sine landområder. I følge Global Witness, som har samlet dokumentasjon siden 2002, er [2015 det dødeligste året hittil](#) for miljø- og landrettighetsforkjempere. 185 miljøaktivister og landrettighetsforkjempere ble drept i fjor, og nesten 40% av disse var urfolk.

For å belyse og diskutere utfordringene som dagens landinvesteringer fører med seg, arrangerte FIAN Norge i samarbeid med forskningsgruppen FoHRC (Food, Human Rights and Corporations) et seminar om investeringer og landrettigheter på Norsk senter for menneskerettigheter i juni i år.

Urfolks rettigheter

Andy White fra Rights and Resources Initiative (RRI) og Interlaken Group åpnet seminaret ved å minnes Berta Cáceres, som ble drept i 2016. Hun var en anerkjent miljøaktivist som kjempet for urfolks rettigheter i hjemlandet Honduras. Drapet viser hvor farlig og voldelig virkeligheten er for landrettighetsforkjempere som kjemper mot industri på sine territorier.

Interlaken Group, som Andy White koordinerer, har utarbeidet en [håndbok](#) for hvordan selskaper kan harmonisere sine aktiviteter i tråd med De frivillige retningslinjene om forsvarlig forvaltning av land, fiskeri og skog i sammenheng med matsikkerhet ([VGGT](#)). Retningslinjene, som ble lansert av Komitéen for global matsikkerhet i 2012, påpeker at selskaper har et ansvar for å respektere menneskerettighetene og folks landrettigheter.

Andy forklarte at det er et katastrofalt stort gap mellom offisielt anerkjente landrettigheter og lokal-samfunns sedvanebaserte bruks- eller eierrettigheter til tradisjonelle landområder. Dette skaper store konflikter. Urfolk er således spesielt utsatt, siden de ikke nødvendigvis formelt eier landområdene på papir.

SEDVANERETTIGHETER:

Sedvaner viser til praksiser og rettigheter som har utviklet seg over tid, men som ikke er nedskrevet. Det gjelder for eksempel urfolks bruks- eller eierrettigheter til tradisjonelle landområder.

ILO-KONVENSJONEN OM URFOLKS RETTIGHETER:

Vedkommende folks rett til å eie og besitte de landområdene der de tradisjonelt lever, skal anerkjennes. Når forholdene tilsier det, skal det treffes tiltak for å sikre landområdene der de ikke er de eneste som lever, men som de tradisjonelt har hatt tilgang til for sitt livsopphold og sin tradisjonelle virksomhet. (art. 14)

Mat, menneskerettigheter og næringsliv er den norske betegnelsen for FoHRC – Food, Human Rights and Corporations. FoHRC er et flerfaglig akademisk forsknings- og handlingsinitiativ forankret ved Norsk senter for menneskerettigheter, i samarbeid med Høgskolen i Oslo og Akershus, Redd Barna og FIAN Norge.



Øst-Timor/ © Alexia Skok. Agricultures Network

[ILO-konvensjon 169 om urfolk og stammefolk i selvstendige stater](#) er juridisk bindende for stater som har ratifisert den. Konvensjonen anerkjenner urfolks bruksrett og tilgang til tradisjonelle landområder, og fastslår at urfolk har rett til å bli rådført i saker som angår dem. Dessverre ser vi altfor ofte at dette ikke skjer i praksis. Tvert i mot har volden mot urfolk, i for eksempel Brasil, eskalert. I september 2016 [uttrykte](#) FNs spesialrapportør for urfolks rettigheter, Victoria Tauli-Corpuz, bekymring for den økende volden mot Guarani-Kaiowáfolket og andre urfolkgrupper i Brasil som kjemper for tilgang til sine tradisjonelle landområder.

Slagmarken

Land er en kilde til konflikt i Sentral-Amerika, og knytter seg til økonomisk og politisk makt, påpekte Elin Cecile Ranum fra Utviklingsfondet i seminaret. Hun viste til Polochic i Guatemala som et eksempel, der selskaper som driver svære sukkerrørplantasjer er i konflikt med lokalsamfunnet. Sammenstøt mellom lokale småbrukere, politiet, soldater og selskapenes sikkerhetsvakter preger regionen.

Volden er også synlig i Bajo Aguán i Honduras, der småbrukere blir fordrevet av selskaper som har

etablert storplantasjer med afrikansk palme. Global Witness [rapporterer](#) at 83 småbrukere – campesinos – ble drept i landbrukskonflikten i Bajo Aguán mellom 2010 -2013.

Ansvarliggjøring av selskaper

Kampen om land handler om å overleve og om å kunne forsørge seg selv. Det handler også om økonomisk utvikling, makt og matsikkerhet. Utfordringene er store, interessekonfliktene mange, og virkeligheten på bakken tøff. Derfor er det viktig med gode retningslinjer og lover som tydeliggjør forpliktelsene for involverte parter.

I tillegg til å løfte fram VGGT, rettet seminaret den 13. juni også oppmerksomhet mot FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter (UNGP) og Organisasjonen for økonomisk samarbeid og utvikling ([OECD](#)) sine retningslinjer for flernasjonale selskaper. Sist, men ikke minst, fremmet FIAN Norge behovet for en juridisk bindende traktat for ansvarliggjøring av multinasjonale selskaper under internasjonal menneskerettighetslov. En slik traktat utarbeides nå av en mellomstatlig arbeidsgruppe i FN.

Andre innledere i seminaret var Henry Thomas Simarmata fra La Via Campesina, Poul Wisborg fra Norges miljø- og biovitenskapelige universitet, Gunnvor Berge fra Utenriksdepartementet, Hans Morten Haugen fra VID vitenskapelige høyskole, Frankie Abreau fra Tennasserim River and Indigenous Peoples' Network i Myanmar, Eivind Fjeldstad fra Norwegian African-Business Association og Knut Olav Krohn Lakså fra Norad.

Retten til mat for eldre i Norge

Verdens befolkning er i aldring i en jevn og ganske spektakulær fart. Dette skjer i både fattige og rike deler av verden. Det er mange eldre som er en stor ressurs for samfunnet, men etter hvert som alderdomssvekkelse gjør seg gjeldende øker sårbarheten og behovet for hjelp. Det fører til store menneskerettslige utfordringer. Verdens helseorganisasjon har anslått at det er om lag 4 millioner eldre mennesker i Europa som er utsatt for omsorgssvikt, Norge inkludert.

TEKST: Elisabeth Irene Karlsen Dogan
Styremedlem i FIAN Norge

I Norge bor det ca. 41 000 mennesker i sykehjem, de fleste av disse er eldre og de utgjør en sårbar gruppe. Det er essensielt at den enkeltes behov for pleie og omsorg betraktes som et spørsmål om menneskerettigheter, og ikke noe som kun skal dekkes alene ut ifra medisinske hensyn og barmhjertighetshensyn. Et menneskerettighetsperspektiv legger til grunn at sykehjemsbeboere er selvstendige rettssubjekter. De har rettslig krav på frihet fra mishandling og fra vilkårlige inngrep i sin personlige frihet, og en rett til et tilfredsstillende helsetilbud. Vektlegging av menneskerettigheter i arbeid med eldre og ved sykehjem kan bidra til ivaretagelse av enkeltmenneskets iboende verdighet basert på integritet og selvbestemmelse, og ivaretagelse av god helhetlig omsorg med utgangspunkt i hvert enkelt menneskets individuelle behov.

Retten til mat, slik den har vært anerkjent siden etableringen av Verdenserklæringen om menneskerettighetene fra 1948, skal gjelde for alle, inkludert i tilfelle av sykdom og alderdom. I 1999 fikk vi gjennom Generell Kommentar nr. 12 en avklaring av begrepet retten til fullgod mat. Et fullgodt kosthold skal være ernæringsmessig tilfredsstillende, både med tanke på kvalitet og kvantitet, og dekke ernæringsmessige behov innenfor både mattrygghet og kulturelt akseptable rammer.

Det er viktig å understreke at det utvilsomt ytes mye god omsorg i mange norske sykehjem, men det er allikevel utfordringer knyttet til retten til mat for eldre. Det har vist seg at mat og måltidsituasjonen er mangelfull. Mange er feil- og underernærte og nyter ikke godt av retten til fullgod mat.

Temaene menneskerettigheter og eldreomsorg tar med rette stor plass i den norske samfunnsdebatten. Dette omhandler grunnleggende verdier som respekt og menneskeverd. Det er av den grunn et paradoks at diskusjonene og debatten om menneskerettigheter og om eldreomsorg i stor grad har foregått side om side. De menneskerettslige standardene skal ha direkte betydning for politiske føringer og utforming av retningslinjer som utformes for å ivareta enkeltindividers rettigheter. Likevel har et menneskerettighetsperspektiv og konvensjonene fått liten plass i diskusjoner om eldreomsorgen, og de menneskerettslige standardene har i liten grad blitt benyttet som en del av rammeverket eldreomsorgen bygger på.

Menneskerettighetene og konvensjonene skal beskytte særlig sårbare grupper. Kvinner, barn, funksjonshemmede og urfolk har egne konvensjoner. Eldre mennesker er beskyttet av de samme grunnleggende menneskerettighetene som andre, men det eksisterer per i dag ingen egen konvensjon rettet mot eldre. Under FNs generalforsamling i 2012 ble kravet om utarbeidelse av en egen konvensjon støttet av en rekke stater. Men mange stater, deriblant Norge, argumenterte for at utvikling av nye instrumenter og en konvensjon for eldre ikke er veien å gå, og at man heller bør satse på sterkere implementering av de eksisterende rettighetene. Av den grunn må det forventes at norske myndigheter følger opp eksisterende menneskerettslige standarder i arbeidet med omsorg for eldre.

Menneskerettighetene stiller imidlertid ikke bare krav til at lovgivningen er i tråd med de juridisk bindende konvensjonene som myndighetene har forpliktet seg til å følge ved ratifisering. Prinsipper som selvbestemmelse og medvirkning i egen hverdag er en viktig del av den personlige integriteten som lett kan tas for gitt. For beboere i sykehjem kan det å ta seg en kopp kaffe eller litt mat når man har lyst bli en stor utfordring. Muligheten og friheten til å bestemme over daglige gjøremål som når man skal stå opp, legge seg, spise, og hvile ser ut til å gå så mye på tvers av de daglige rutine i sykehjem at det i mange tilfeller ikke lar seg gjøre.

For å sikre at alle sykehjemsbeboere mottar et forsvarlig helsetilbud og får nytte godt av retten til fullgod mat må norske myndigheter også styrke de ansattes kompetanse og kapasitet. Det må sikres at hver enkelt ansatt har forutsetninger for å bruke sin kompetanse i arbeidsdagen, inkludert tilstrekkelig tid til å gi den enkelte beboer et forsvarlig helsetilbud. Menneskerettighetene og konvensjonene skal sikre respekt og ivaretagelse av den enkeltes menneskeverd, og må brukes som et utgangspunkt og et verktøy i arbeid ved sykehjem. Dette gjelder både for å unngå menneskerettighetsbrudd og i opplæring av helsearbeidere og andre som jobber på sykehjem, men og når sykehjemspraksisen skal kontrolleres og overprøves.

Artikkelen bygger på:

[Arbok om menneskerettigheter i Norge 2013](#), utgitt av Norsk senter for menneskerettigheter og [Temarapporten i norske sykehjem fra 2014](#), utgitt av Nasjonal institusjon for menneskerettigheter ved Norsk senter for menneskerettigheter.

Nye arter?

En kunstners refleksjoner om framtiden

Den irske forfatteren Oscar Wilde skrev at 'livet imiterer kunsten.' Hva skjer når livets naturlige gang møter menneskeskapt teknologi? Hvordan gjenspeiles miljøkampene i kunst? Og hvordan vil vår felles framtid se ut?

TEKST: Elisabeth Medbøe

Billedkunstner, skribent og FIAN-medlem



Rundt meg ligger små hauger av datachips, koplingskort, ledninger; alt mulig fra vår tids teknologiske produkter, pillet fra hverandre. Det ligger blandet med alt vi samler av små objekter som fanger øyets interesse og som vi putter i lommene på vår vei.

På radioen er det et populærvitenskapelig program der det snakkes om bier, biedød og pollinering, og om konstruksjon av droner som kan erstatte de tapte biene og sikre pollineringen. Det hele formidles kjølig og saklig, ikke med angst og ikke som en tragedie som rokker ved hele vår grunnleggende respekt for livet og samhörighet med naturen, men med droner som en teknisk nyvinning og løsning.

Spontant mens jeg lytter begynner jeg å forme noe som blir til et lite insekt, tar et lite bein fra et kyllingskjelett, prøver ut koplingskort som vinger, klipper opp et bankkort til det andre settet med vinger. Til halen finner jeg på gulvet en form som passer, det er en rusten nøkkel fra et opptreksleketøy. Som hode bruker jeg en bitteliten lypære.

Å lage dette 'insektet' er teknisk sett en enkel prosess; laget av et menneskes hender uten andre hjelpemidler. Samtidig innebærer det en estetisk lekenhet og utprøving, en mental prosess for å bearbeide alle inntrykk og spørsmål som hopper seg opp og presser på.

Mens jeg sitter og lager noe med mine hender og bearbeider min forståelse av det som er i ferd med å skje i vårt naturmiljø, tenker jeg også på vår tids samfunn og hvordan vi som enkeltindivider kan påvirke situasjonen. Vi har blitt konsumenter av en teknologi der vi ikke nødvendigvis ser omfanget av konsekvensene. Vi forbruker en rekke avanserte masseproduserte produkter og teknikker. Jeg må nesten le av det insektet jeg lager, men spør meg selv: er det jeg holder på med en nytteløs anakronisme eller kan mitt insekt fungere som et medium for å generere

refleksjoner om hvilket forhold vi har til naturens skapninger, og hvordan vi griper inn i naturen?

Det antas at mer enn en tredjedel av all matvareproduksjon i verden er [avhengig](#) av bestøvende insekter. Bestøvende insekter som humler og bier er en uunnværlig del av økosystemet. Hvis de ødelegges, har det konsekvenser for det meste av livet på landjorda. Tror man virkelig at man kan erstatte dem med droner? Tror man at mennesker kan gjenskape alle sansene i et insekt, eller det innfløkte samspillet i en næringskjede?

I meg murrer en avmaktsfølelse. Blir verden skapt og forandret av interesser vi ikke har oversikt over? Hvilke maktkamper skal utspilles, og hvilke fysiske kriger vil oppstå av endret tilgang til naturressursene, mat og vann?

Vår tids sterkt økende tap av artsmangfold er i konsekvens en menneskerettighetssak. Tapet viser at klodens biotoper av mange ulike årsaker er under endring, og at klimaendringer, kjemikalier og industrielt landbruk med monokulturer spiller en avgjørende rolle. Vår matproduksjon er gjennom tusener av år blitt utviklet, tilpasset og avhengig av bestemte biotoper. FNs bærekraftsmål nummer to tar sikte på å utrydde sult, oppnå matsikkerhet og bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk. Med endring av biotopene vil mange av våre mest dyrkede matplanter ikke trives lenger; ei heller gi god avkastning. Hvordan vil dette påvirke vår evne til å fø verdens befolkning?

De holdningene og den teknologien som har ført oss inn i de enorme problemene vi står overfor i dag kan ikke være de samme som redder oss ut. Men mennesket forandrer ikke brått sine forestillinger. Er vi nok bevisst de fortellingene, og det kunnskapssynet vi har, til å analysere det, å bearbeide det? Hvilke refleksjoner og erkjennelser kan det lille insektet jeg lager frembringe hos betrakteren? Vil vi være med på en utvikling der man tror at den skaden menneskene påfører naturens store kompleksitet og intrikate samspill mellom planter og levende skapninger kan bøtes på av menneskeskapt teknologi med selekterte egenskaper? Hvilke fortellinger om menneskets plass i naturen vil vi få i framtiden, hvilke erfaringer vil ligge bak og hvordan vil vi handle?

Det enkle liv



Vekstsesongen jeg jobbet i Mountain Gardens, mitt 'off grid' eventyr i vestlige Nord Carolina er muligens de seks mest lærerike, intense og fantastiske måneder i mitt liv.

TEKST og FOTO:
CAMILLA H. WARREN,
Masterstudent i samfunns-
ernæring, HiOA

Paradise Gardening

I den sørøstlige delen av av USA, helt vest i delstaten Nord Carolina ligger det fantastiske fjellområdet Black Mountains - også kalt "the Blacks" på folkemunne. "The Blacks" er en del av Appalachene, et kompleks av fjellkjeder som strekker seg fra delstaten Alabama til Newfoundland i Canada, kjent for et helt fantastisk biologisk mangfold. Ved foten av fjellene ligger Celo, et lite tettsted med store kontraster, både i mennesker og kulturlandskap. Her finner vi blant annet USAs eldste land-sameie, et sameie som ble grunnlagt på verdier som setter miljø og bærekraft i fokus. Celo ligger avsides det meste, og bare det å kjøre til nærmeste matbutikk tar 20 minutter, om du ser bortifra en liten co-op drevet i tilknytning til land-sameiet som kun er åpen hver tirsdag og lørdag.

I Celo finner vi også Mountain Gardens. Den bratte og skyggefulle tomten på over 10 mål, ble kjøpt av eieren Joe Hollis for en liten sum i 1972. I løpet av de 44 årene han har levd i (og for) Mountain Gardens har han tatt seg god tid til å dyrke frem en helt unik hage, i tråd med filosofien han refererer til som 'Paradise Gardening'. Hver vekstsesong ansetter Joe rundt fem-seks lærlinger for å hjelpe til med den enorme jobben det er å drifte et landsted av denne typen, men også for å videreføre sin ideologi om å leve bærekraftig og sin svært poetiske tilnærming til det å dyrke jorda. Som lærling får du kost og losji, gratis deltakelse på alle kurs som holdes i tilknytning til hagen, tilgang til et fabelaktig bibliotek, et urteapotek og et helt fantastisk naturområde. Du får bo i en egen liten hytte, tilgang til

et stort utekjøkken, utedusj med soloppvarmet vann-tank og en vedfyrt badestamp som kan fylles og fyres opp i helgene.

Slow pace

Jeg husker hvor utrolig fascinert jeg var da jeg kom for besøk og intervju i slutten av februar måned. Tomten var omringet av snøkledd fjelltopper, det var rimfrost i bakken og alt sosialt samvær utenom arbeidsoppgavene foregikk rundt vedovnen i biblioteket. Det var utrolig stille og 'slow pace', en stor kontrast til livet i byen.

Jeg har mye erfaring med både hytte- og fjellliv, og på tross av flere likheter med tradisjonell hyttetemning, var Mountain Gardens også noe helt nytt. Dette var ikke et feriested, men et sted der man bor, jobber og lever. Jeg legger ikke skjul på at på at jeg var i tvil om jeg skulle takke ja til å gå i lære ved Mountain Gardens, men så ble jeg dratt inn i det via min forkjærlighet til fjellet, naturen og nysgjerrighet rundt det å dyrke egen mat. En passe grå og kjølig lørdag i midten av mars ble jeg sluppet av ved Mountain Gardens. Jeg tror mine besteforeldre, på tross av sin oppvekst på landet, syns det var rimelig spesielt å forlate meg i hva som av mange vil oppfattes som villmark.

Jeg var glad jeg begynte så tidlig i sesongen, så kunne jeg gradvis bli kjent med stedet, livsstilen og økende arbeidsmengde. De første to ukene var jeg ofte rastløs og satt med følelsen av at alt kunne ha vært så veldig mye mer effektivt – men det skulle vise seg etter hvert å bli mer enn nok å gjøre.

Vi begynte så vidt med planting av salater og kålplanter i tidlig april. Arbeidet gikk lett, for vi tok oss tid, gjorde oss flid og ble kjent med jorden og hagen. Og så rakte vi løv. Jeg har aldri, i hele mitt liv, raket så mye løv som jeg gjorde de første ukene ved Mountain Gardens. Samle våte, halvt nedbrutte favner med løv, fylle opp store kar og bære karene til større kar for lagring. Vi sanket løv for å lage egen kompost og jordekke til bedd for å begrense tilvekst av ugress. I timevis kunne jeg rake, løfte, flytte, helle over og trampe ned løv. Belønningen for det tunge arbeidet ville vise seg å være svært givende da jeg senere i sesongen erfarte hvor gull verdt dette materiale, sanket fra fjorårets blader, var og det store savnet da vi senere i sesongen gikk tom.

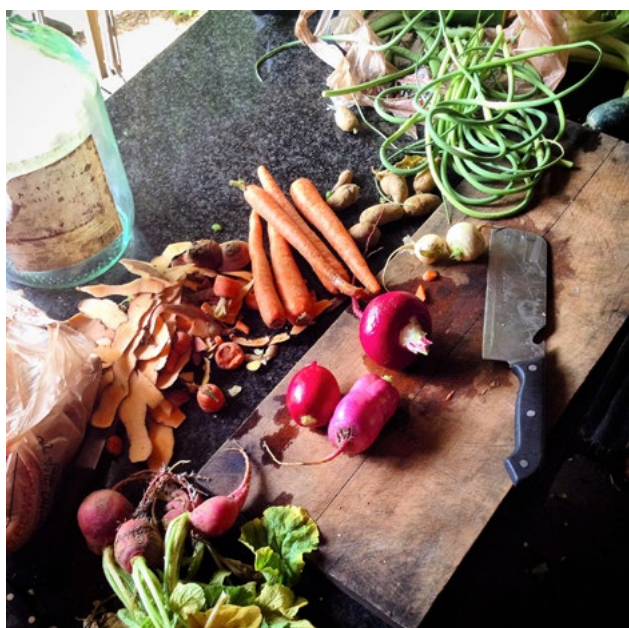
Tørketid

Siden målet var å brødfø oss selv i så stor grad som mulig fra hva vi selv dyrket, var gleden over enhver tilføyelse av friske, grønne saker stor. Ettersom sesongen gikk ble det stadig mer å gjøre, men også mer å høste. Det ble også flere situasjoner som illustrerte hvor mye mer sårbar man er til sitt lokale klima når man forsøker å leve i takt med sine naturlige omgivelser. I slutten av juni gikk vi inn i en tre måneder lang tørketid, og jeg skal love deg det setter ting i perspektiv å måtte jobbe for å ha vann. I tre måneder hadde vi ikke vann i springkilden i det hele tatt, og knapt elvevann til å vanne plantene. Så vi måtte gå til naboen som hadde

innlagt vann, omlag fem hundre meter ned bakken fra oss. Fem hundre meter er kanskje ikke så mye, men når du må bære alt drikke- og matlagningsvann opp en halv kilometer i store 25 liters dunker, merkes det godt når du i utgangspunktet har en arbeidsdag med mye fysisk arbeide. Det er mild sagt en oppvåkning å måtte tenke seg om “hvor tørst er jeg egentlig?”.

The rocket stove

Når man lever det enkle liv lærer man fort å sette pris på de små ting i hverdagen, og for meg var disse små tingene ofte tilknyttet “the rocket stove” – en svært energieffektiv vedfyrt kokeplate som ligner på en tung jernbøtte med et hulrom foran (for fyringen) og et hull på toppen (for kokeplaten). Et av disse øyeblikkene var den magiske morgenkaffen. Var jeg den første til å stå opp, var det min oppgave å sette i gang prosessen med å koke opp vann. Siden all varme og matlaging kom fra vedfyring, måtte vi for å koke vann først sanke og prosessere kvist og småved for så å fyre opp. Det er viktig å ikke snu ryggen til the rocket stove for lenge av gangen, da du risikerer at flammen går ut og du må tenne opp på nytt. Så snart jeg hadde en solid og stabil flamme kunne jeg hente vann i springkilden og male opp hele kaffebønner ved hjelp av en gammel kornkvern. Når vannet hadde kokt, kunne jeg sette meg ned på verandaen, nyte stillheten og morgensolen gjennom de tette, grønne trekronene sammen med den mest tilfredsstillende kopp med kaffe du kan tenke deg.



Tilgang på mat er en menneskerett og en forutsetning for et verdig liv

Mennesker som sulter mangler ikke bare mat. De mangler tilgang på ressurser som jord, vann og frø. De mangler ofte rettssikkerhet og politisk makt til å påvirke egen situasjon. Diskriminering og ekskludering er grunnleggende årsaker til sult og underernæring. FIAN jobber for de aller fattigste og marginaliserte.

Grasrotaktivisme fungerer!

FIANs arbeid er forankret i lokalt engasjement. Vi støtter aktivister som jobber langsiktig, for et bærekraftig livsgrunnlag i sine lokalsamfunn. Gjennom bevisstgjøring om rettigheter og styrking av lokale grupper, juridisk bistand og politisk påvirkning, bidrar vi til å holde myndigheter ansvarlig for sine forpliktelser. På denne måten kan vi skape varig endring, og bidra til å utrydde sult!

Gi en gave

FIAN Norge har bidratt til at 18 millioner barn får skolemat hver dag og at 4 millioner mursteinsarbeidere får en lønn de kan leve av. Vi har også et samarbeid med FIAN India og FIAN Nepal, i all hovedsak finansiert av Norad. For å kunne opprettholde og vedlikeholde dette arbeidet er vi avhengig av økonomisk støtte.

Du kan bidra ved å gi FIAN Norge en gave!

Vårt kontonummer er:
9365.09.14994.

Bli medlem

FIAN Norge er en del av FIAN International. Med kontorer i 20 land og konsultativ status i FN er vi en slagkraftig organisasjon.

Hjelp oss å utrydde sult.
Bli medlem i FIAN!

Medlemskap koster kr. 350,- per år
(kr. 100,- for student/lav inntekt).

Meld deg inn på www.fian.no eller
send en e-post til post@fian.no

**Alle har rett til å ha en tilfredsstillende
levestandard for seg selv og sin familie,
herunder tilfredsstillende mat, klær og
bolig, samt til fortløpende å få sin
levemåte forbedret.**

- FNs konvensjon om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter

FIAN Norge
Kolstadgata 1
0652 Oslo

post@fian.no
www.fian.no
Tel: 472 66 978

www.facebook.com/FianNorge
www.twitter.com/Fian_Norge
www.instagram.com/fian_norge



